

Функціонування і розвиток механізмів державного управління
УДК 351:355.6

Чорнописький Валерій Іванович

*аспірант кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом*

Chornopysky Valeriy

*Postgraduate Student, Department of Public Administration,
Interregional Academy of Personnel Management*

ORCID: 0009-0004-8772-9773

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІЙСЬК В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ
REGULATORY AND LEGAL MECHANISM OF STATE
ADMINISTRATION IN THE FIELD OF MATERIAL SUPPORT OF
TROOPS IN THE CONTEXT OF MODERN SECURITY CHALLENGES**

***Анотація.** Вступ. Нормативно-правовий механізм державного управління у сфері матеріального забезпечення військ представляє сукупність законодавчих та підзаконних актів, що утворюють взаємопов'язану систему регулювання процесів планування, фінансування, закупівель, постачання, обліку та контролю військового майна та ресурсів. Стаття присвячена комплексному аналізу нормативно-правового механізму державного управління у сфері матеріальним забезпеченням військ, визначенні його особливостей, проблем та потенціалу в умовах сучасних безпекових викликів.*

Мета статті - здійснити комплексний аналіз нормативно-правового механізму державного управління у сфері матеріальним забезпеченням

військ та визначити його особливості (функціональні, структурні, змістовні), проблеми та потенціал в умовах сучасних безпекових викликів.

Матеріали і методи. У ході дослідження було використано теоретичні та емпіричні методи пізнання, загальнонаукові методи (теоретичне узагальнення, аналіз механізмів державного управління для забезпечення розвитку системи надання якісних медичних послуг, компаративний метод, метод аналогії, кейс-стаді метод у вивченні окремих випадків реформ у галузі, абстрагування).

Результати. Визначено конституційно-правові засади державного управління у сфері оборони та здійснено аналіз спеціалізованого нормативного блоку, що регулює практичну реалізацію матеріального забезпечення військ. Охарактеризовано законодавство про державні закупівлі як ключовий інструмент нормативно-правового механізму. Деталізовані умови та процедури оборонних закупівель, визначено особливості функціонування в умовах безпекових викликів. Акцентовано на змінах у нормативно-правових документах щодо порядку здійснення оборонних закупівель товарів, робіт та послуг в умовах воєнного стану. Встановлено, система державного гарантування якості створюється для переходу від застарілої моделі кінцевого контролю до сучасної, ризик-орієнтованої системи управління якістю, яка ґрунтується на стандартах НАТО. Фундаментальні зміни у нормативно-правовому регулюванні оборонних закупівель та забезпечення якості є частиною широкої реформи логістики, ключові принципи якої закладені у доктринальних документах сил логістики. Здійснено аналіз управління військовим майном, оскільки саме його правовий режим, використання, облік та відчуження становлять нормативну основу фінансово-господарської діяльності ЗСУ. Акцентовано на відомчому рівні, що включає накази Міністерства оборони України, директиви Генерального штабу ЗСУ, накази з обліку та звітності. В умовах режиму воєнного стану визначено особливості отримання, розподілу та

обліку міжнародної військової допомоги. Виявлено низку прогалин у законодавстві, що регулює міжнародну військову допомогу. Обґрунтовано, нормативно-правовий механізм державного управління у сфері матеріального забезпечення військ потребує постійної, швидкої та системної адаптації.

Перспективи. Подальшого аналізу потребує концептуальне обґрунтування функціональних особливостей матеріального забезпечення військ як об'єкта державного управління та складової оборонної логістики в умовах правового режиму воєнного стану в Україні.

Ключові слова: державне управління, нормативно-правовий механізм, матеріальне забезпечення військ, оборонні закупівлі, логістичне забезпечення, управління ресурсами, прозорість, оборонна логістика, національна безпека, безпекові виклики.

Summary. Introduction. The regulatory and legal mechanism of state administration in the field of material support of troops represents a set of legislative and subordinate acts that form an interconnected system of regulation of the processes of planning, financing, procurement, supply, accounting and control of military property and resources. The article is devoted to a comprehensive analysis of the regulatory and legal mechanism of state administration in the field of material support of troops, determining its features, problems and potential in the conditions of modern security challenges.

The purpose of the article is to carry out a comprehensive analysis of the regulatory and legal mechanism of state administration in the field of material support of troops and determine its features (functional, structural, substantive), problems and potential in the conditions of modern security challenges.

Materials and methods. The study used theoretical and empirical methods of cognition, general scientific methods (theoretical generalization, analysis of state administration mechanisms to ensure the development of a system for

providing quality medical services, comparative method, analogy method, case study method in studying individual cases of reforms in the industry, abstraction).

Results. The constitutional and legal principles of state administration in the field of defense are determined and a specialized regulatory block is analyzed that regulates the practical implementation of the material support of troops. The legislation on state procurement is characterized as a key instrument of the regulatory and legal mechanism. The conditions and procedures of defense procurement are detailed, and the features of functioning in conditions of security challenges are determined. The emphasis is on changes in regulatory and legal documents regarding the procedure for implementing defense procurement of goods, works and services in conditions of martial law. It is established that the state quality assurance system is being created to transition from the outdated model of final control to a modern, risk-oriented quality management system based on NATO standards. Fundamental changes in the regulatory and legal regulation of defense procurement and quality assurance are part of a broad logistics reform, the key principles of which are laid down in the doctrinal documents of the logistics forces. The analysis of military property management was carried out, since its legal regime, use, accounting and alienation constitute the regulatory basis for the financial and economic activities of the Armed Forces of Ukraine. The emphasis is on the departmental level, which includes orders of the Ministry of Defense of Ukraine, directives of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine, orders on accounting and reporting. Under the conditions of martial law, the features of receiving, distributing and accounting for international military assistance are determined. A number of gaps in the legislation regulating international military assistance are identified. It is substantiated that the regulatory and legal mechanism of state administration in the field of material support for troops requires constant, rapid and systematic adaptation.

Prospects. Further analysis requires a conceptual justification of the functional features of the material support of troops as an object of state administration and a component of defense logistics under the conditions of the legal regime of martial law in Ukraine.

Key words: *public administration, regulatory and legal mechanism, material support of troops, defense procurement, logistics support, resource management, transparency, defense logistics, national security, security challenges.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Актуальність дослідження нормативно-правового механізму державного управління у сфері матеріального забезпечення військ обумовлена його критичним значенням для обороноздатності держави в умовах посилення безпекових викликів. Повномасштабна агресія та необхідність підтримки високої бойової готовності військ вимагають від системи державного управління негайної адаптації правового регулювання до динамічних умов військового часу.

Ефективність забезпечення військ сьогодні прямо залежить від гнучкості, оперативності та прозорості законодавчої бази, яка визначає порядок, планування, фінансування, закупівель та постачання. Законодавство має не лише забезпечити швидку логістику реакцію на потреби фронту, але й інтеграцію міжнародної військово-технічної допомоги, а також перехід до стандартів НАТО. Недосконалість нормативно-правового механізму створює ризики зриву постачання, нецільового використання ресурсів та підвищує корупційну вразливість, що є неприпустимим в умовах воєнних загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою для дослідження нормативно-правового механізму державного управління у сфері матеріального забезпечення військ слугують праці науковців,

присвячені проблемам публічного управління, військової логістики, адміністративного права. Загальні теоретичні засади та особливості правового регулювання у сфері матеріального забезпечення військ знайшли відображення у наукових доробках: Н. Горобець [2], С. Свірко, В. Довгалюк, В. Кучменко, Т. Тростенюк, О. Сидоренко [2], І. Ткач [1], І. Чухрай [23] та інших.

Незважаючи на значний науковий доробок, слід констатувати, що поза увагою наукової спільноти лишається комплексний системний аналіз функціонування нормативно-правового механізму матеріального забезпечення саме в умовах глибокої трансформації усіх сфер державного управління, спричинених сучасними безпековим викликами, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета статті полягає у комплексному аналізі нормативно-правового механізму державного управління у сфері матеріальним забезпеченням військ та визначити його особливості (функціональні, структурні, змістовні), проблеми та потенціал в умовах сучасних безпекових викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нормативно-правовий механізм державного управління у сфері матеріального забезпеченням військ являє собою сукупність законодавчих та підзаконних актів, що утворюють взаємопов'язану систему регулювання процесів планування, фінансування, закупівель, постачання, обліку та контролю військового майна та ресурсів. Аналіз його функціонування вказує на те, що динаміка та еволюція цього механізму прямо корелюється із рівнем безпекових викликів, які постають перед державою. В умовах повномасштабної агресії та воєнного стану, законодавча база зазнала суттєвої, часто ситуативної, трансформації, що викликало необхідність системної оцінки її відповідності критеріям ефективності та оперативності. Відтак, зосередимося на діагностиці ключових правових норм та процедур, що визначають

спроможність державного управління швидко та прозоро забезпечувати сили оборони.

Правове підґрунтя матеріального забезпечення військ складають Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти України та відомчі нормативно-правові акти суб'єктів сектору безпеки та оборони України.

Закон України «Про національну безпеку» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII [13] визначає загальні засади, на яких базується вся діяльність у сфері оборони, включаючи матеріально-технічне забезпечення. Даний законодавчий акт відіграє ключову роль у сфері матеріального забезпечення військ, але не через деталізацію процедур, а шляхом встановлення організаційних, стратегічних та політичних рамок.

Закон України «Про Збройні Сили України» від 6 грудня 1991 року № 1934-XII [11] встановлює правові основи організації, функціонування і забезпечення Збройних Сил України (ЗСУ), зокрема, у сфері логістики та забезпечення.

Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року № 1932-XII [15] закріплює принципи та напрями оборонної політики, включаючи ресурсне забезпечення та підготовку органів влади до забезпечення потреб оборони.

Визначивши конституційно-правові засади державного управління у сфері оборони, необхідно перейти до аналізу спеціалізованого нормативного блоку, що безпосередньо регулює практичну реалізацію матеріального забезпечення військ, саме придбання необхідних товарів, робіт та послуг. Саме законодавство про державні закупівлі є ключовим інструментом нормативно-правового механізму, оскільки воно встановлює процедурні раки та правила перетворення бюджетних коштів та матеріальні ресурси для сил оборони. В умовах безпекових викликів, функціонування цього механізму регулюється двома основним законами: Законом України

«Про оборонні закупівлі», який застосовується до стратегічних та військових потреб, та Законом України «Про публічні закупівлі», який регулює інші потреби сектору оборони, якщо інше не передбачене спеціальними актами воєнного часу.

Публічна закупівля (або державна закупівля) – це придбання замовником товарів, робіт та послуг у порядку, визначеному Законом України «Про публічні закупівлі», що вважається основоположним задля всіх закупівель, які без виключень мають відношення до державного сектору, однак враховуючи особливості, які встановлені Законом України «Про оборонні закупівлі», тому що оборонні закупівлі є частиною державних (публічних) закупівель [1, с. 116].

У національному законодавстві «оборонні закупівлі» визначено як «здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони» [14].

Нормативно-правове розмежування цих двох дефініцій дозволяє державному управлінню застосовувати різні правові режими до матеріального забезпечення військ: загальний (публічні) для стандартних, некритичних потреб; спеціальний (оборонні) щодо потреб, які впливають на боєздатність і чутливість до безпекових загроз.

Оборонні закупівлі в Україні здійснюються у відповідності до визначених процедур і вимог (відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі»). Контроль та організацію даних процесів забезпечує Міністерство оборони України, використовуючи офіційні майданчики, включаючи систему Prozorro.

Система державних (публічних) закупівель товарів і послуг, а відповідно й система оборонних закупівель, формується на національному

рівні з комплексу підходів та процедур закупівель національного рівня, що включають:

- планування закупівель;
- поточний моніторинг потреб та обґрунтування доцільності закупівель;
- регламентування закупівель;
- проведення закупівель;
- контроль закупівель [1, с. 117-118].

Таким чином, процедура оборонних закупівель є багатоетапною та охоплює підготовку тендерної документації, оголошення тендеру, оцінка пропозицій, укладання контрактів та інше. З метою гарантування прозорості та підвищення ефективності, механізми закупівель вимагають систематичного контрольно-ревізійного супроводу.

Деталізовані умови та процедури оборонних закупівель визначаються національними Законами, а також внутрішніми положеннями профільного міністерства у сфері матеріального забезпечення військ. Водночас, участь у цих закупівлях містить кваліфікаційні обов'язкові вимоги до постачальників.

Прийнятий 17 липня 2020 року Закон України «Про оборонні закупівлі» [14] анулював дію Закону України «Про державне оборонне замовлення» змінивши його на більш комплексний, адаптований до сучасних умов. Відповідно, новий законодавчий акт окресли нові підходи з приводу планування, порядку формування обсягів та особливостей здійснення закупівель оборонного характеру з дотриманням заходів захисту національних інтересів, формування конкурентного середовища й запобігання корупції у даній сфері, а також розвитку добросовісної конкуренції.

Слід зазначити, що з огляду на введення в Україні воєнного стану до Закону України «Про оборонні закупівлі» внесено зміни відносно

врегулювання визначених особливостей та статті 30 пункту 1 цього Закону встановлено, що особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану визначаються Кабінетом Міністрів України з забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз, дотриманням вимог, визначених вказаною статтею.

Разом з тим, українським Урядом було ухвалено постанову від 11 листопада 2022 року № 1275 «Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» [3]. Ці особливості встановлюють порядок та умови здійснення оборонних закупівель для державних замовників у сфері оборони, служб державного замовника, а також військових частин, організацій (установ, закладів), що уповноважуються рішенням державного замовника у сфері оборони на здійснення закупівель та укладення державних контрактів (договорів), із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз на період дії правового режиму воєнного стану.

Таким чином, вищий орган виконавчої влади змінив порядок здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану ухваливши вищезазначений документ. Першочергово, цим актом було розширено коло її користувачів, зокрема це не тільки державні замовники у сфері оборони (визначені постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 363 «Питання оборонних закупівель»), проте й служба державного замовника, військові частини, організації (установи/заклади), яким державним замовником було дане право.

Саме цей акт формує основу для швидкого та спрощеного механізму придбання товарів оборонного призначення, що диктується високими оперативними потребами. Ця постанова запровадила механізм, який дозволяє здійснювати значний обсяг закупівель, зокрема, в періоди, коли публічне розкриття інформації становить безпекову загрозу, шляхом укладання прямих договорів, виключаючи застосування процедур,

визначених Законом України «Про публічні закупівлі» та Законом України «Про оборонні закупівлі». Одночасно, цей документ встановлює механізми, що потребують розкриття відповідної інформації (передусім щодо тилових закупівель – паливо, одяг, харчування) за допомогою електронної системи закупівель для забезпечення спільного контролю та запобігання зловживанням, однак з огляду на безпекові обмеження (не оприлюднюючи місце поставки тощо).

Резюмуючи вищевикладене, питання органів та механізмів державного регулювання у сфері оборонних закупівель щодо потреб Міністерства оборони України та Збройних Сил України, вимагається врахування положень обох нормативно-правових актів, як Закону України «Про публічні закупівлі», так відповідно, й Закону України «Про оборонні закупівлі», а під час дії воєнного стану і вимоги постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 року № 1275, як основних, опорних нормативних документів у досліджуваній сфері.

Інституції (Міністерство оборони України, Державний оператор тилу, Агенція оборонних закупівель, Міністерство економіки України) використовують механізми, передбачені законами України (про оборонні, публічні закупівлі) та постанови (в першу чергу № 1257) з метою забезпечення потреб Збройних Сил України.

Ключовим елементом нормативно-правового механізму матеріального забезпечення військ, спрямованим на гарантування належної якості придбаної продукції, є Концепція створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 листопада 2022 року № 976-р [18]. Цей документ окреслює шляхи формування системи державного гарантування якості в Україні з подальшим забезпеченням її ефективного функціонування. Основними принципами формування та функціонування системи державного гарантування якості визначено:

комплексність; широка взаємодія; сумісність; обізнаність; прозорість і відкритість; ефективність та результативність; довіра.

Отже, система державного гарантування якості створюється для переходу від застарілої моделі кінцевого контролю до сучасної, ризик-орієнтованої системи управління якістю, яка ґрунтується на стандартах НАТО (AQAP) та покладає первинну відповідальність за якість на виробника, забезпечуючи ЗСУ надійним і сумісним матеріальним забезпеченням.

Безпосередньо впровадження принципів та мети, зафіксованих у Концепції, здійснюється у відповідності до Порядку проведення робіт із державного гарантування якості товарів, робіт та послуг оборонного призначення (схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2025 року № 452) [10]. Визначений у даному Порядку механізм поширюється на продукцію, яка закуповується у відповідності до Закону України «Про оборонні закупівлі» як у вітчизняних суб'єктів господарювання щодо потреб сектору безпеки та оборони, так і в суб'єктів господарювання держав-членів НАТО на термін впровадження зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на закупівлю та постачання товарів, робіт і послуг оборонного призначення.

Таким чином, вищевказана постанова Кабінету Міністрів України (№ 452) завершує формування нормативно-правового механізму державного гарантування якості, конкретизуючи процедури, що були раніше визначені лише концептуально. Вона переводить принципи ризик-орієнтованого підходу та стандартів НАТО (AQAP) у практичному вимірі, закріплюючи імперативні норми. Тобто, Порядок гарантує, що матеріальне забезпечення військ, незалежно від держави походження (українське чи країн НАТО) відповідає належним стандартам якості та потребам сектору безпеки/оборони.

Доцільним вбачається розглянути ключові доктрини у сфері логістики Збройних Сил України. Так, Доктрина «Об'єднана логістика» [5] є загальним документом, що описує підходи та ключові принципи щодо організації логістичного забезпечення Збройних Сил України та інших складових Сил оборони. Ця доктрина вважається найбільш близькою до філософії стандартів НАТО.

Фундаментальні зміни у нормативно-правовому регулюванні оборонних закупівель та забезпечення якості є частиною широкої реформи логістики, ключові принципи якої закладені у Доктрині Застосування сил логістики [6]. Відповідно, ця Доктрина сконцентрована на місці, ролі, основах підготовки та застосування військових частин та підрозділів Сил логістики у системі забезпечення.

У Доктрині «Забезпечення матеріально-технічними засобами, роботами та послугами» [4] сформульовано систему поглядів на роль, місце, завдання, вимоги та принципи забезпечення матеріально-технічними засобами, роботами та послугами як однієї із функцій логістичного забезпечення.

Дане твердження підкреслює фундаментальну роль доктрини як основоположного керівного документа, що спрямовує (забезпечує управління) матеріально-технічного забезпечення; охоплює всі ключові суб'єкти; визначає порядок застосування (функціонування) логістичної системи як у мирний, так і в особливий період (воєнний стан).

Отже, доктрина встановлює єдину філософію, принципи та загальні правила функціонування всієї системи оборонної логістики. Ключова мета даного доктринального документу у контексті матеріально забезпечення військ полягає у своєчасному та повному задоволенні потреб сил оборони в усіх видах матеріально-технічного забезпечення для успішного виконання завдань.

Таким чином, реформа закупівель (зміни щодо регулювання та гарантування якості) вважаються складовою загальної логістичної реформи, яка ґрунтується на принципах ефективності, прозорості та наближення до стандартів НАТО.

Від загального матеріального забезпечення як системи, нерозривно пов'язаної з ефективністю військ, логічно перейти до детального аналізу управління військовим майном, оскільки саме його правовий режим, використання, облік та відчуження становлять нормативну основу фінансово-господарської діяльності ЗСУ, що закріплена у низці ключових законів та підзаконних актів.

Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V [19] визначає загальну правову базу з управління майновими активами держави, які прямо чи опосередковано впливають на здатність держави фінансувати, виробляти, зберігати та розподіляти матеріальні засоби, необхідні для військового забезпечення.

Закон України «Про правовий режим майна у Збройних силах України» від 21 вересня 1999 року № 1075-XIV [16] визначає правовий режим військового майна (нерухомість, земля, матеріальні засоби), порядок його використання, списання і відчуження. Даний законодавчий акт є базовим регулятором для управління всім, що є матеріальною основою військ; забезпечує правову визначеність (чітко визначає об'єкти матеріального забезпечення), дисципліну використання (вимагає цільового використання та суворого обліку), а також фінансову базу (формує механізм відносно поповнення коштів на потреби оборони через реалізацію непридатного майна).

Закон України «Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, завдану державі» від 3 жовтня 2019 року № 160-IX [12] визначає порядок та умови притягнення до матеріальної відповідальності за шкоду заподіяну

військовому майну, техніці або ресурсам. Його роль щодо матеріального забезпечення військ є превентивною, він стимулює військовослужбовців щодо бережливого ставлення до майна, яке їм довірено для виконання бойових завдань та забезпечення життєдіяльності; відновлювальною, у випадку коли шкода заподіяна вже, то даний акт забезпечує механізм її відшкодування.

Відомчий рівня включає акти, що деталізують яким чином організовується матеріально-технічне забезпечення військ, зокрема:

1) накази Міністерства оборони України (визначають порядок організації та ведення матеріально-технічного забезпечення у ЗСУ; накази, які затверджують Положення про матеріально-технічне забезпечення у особливий період, норми витрат матеріальних засобів тощо);

2) директиви Генерального штабу Збройних Сил України (регулюють планування, розподіл та рух матеріальних засобів між військовими частинами та підрозділами);

3) накази щодо обліку та звітності (регламентують порядок обліку, зберігання, видачі, експлуатації, а також списання військового майна (накази про обліки військового майна)).

Зокрема, наказом Міністерства оборони України від 17 серпня 2017 року № 440 № 1192/31060 затверджено Інструкцію з обліку військового майна у Збройних Силах України [7], де визначено механізм організації та ведення обліку військового майна, зафіксованого за військовими частинами, установами та організаціями Міністерства оборони України, Збройних Сил України та є базисом з приводу прийняття рішень посадовими особами Збройних Сил України у межах наданих їм повноважень щодо питань обліку військового майна.

На підставі наказу Міністерства оборони України від 11 квітня 2024 року № 226 зарегламентовано Інструкцію [8], що визначає механізм організації планування заходів закупівлі товарів, робіт і послуг на

постачання, (модернізацію/ремонт) озброєння військової та спеціальної техніки, боєприпасів, ракет, іншого військово-технічного майна й послуг в інтересах Збройних сил України в умовах правового режиму воєнного стану.

З огляду на це, даний наказ слід вважати принциповим кроком з підвищення прозорості та ефективності формування державного оборонного замовлення, що має позитивний вплив на якість, своєчасність, повноту матеріального забезпечення військ.

Директиви Генерального штабу Збройних Сил України є одним із основних видів розпорядчих документів у системі військового управління. Вони відіграють ключову роль у забезпеченні боєздатності та функціонування Збройних Сил України.

Правовий механізм забезпечення сил оборони України в рамках міжнародної допомоги напряму включає систему правових норм, форм та методів їх впровадження, що унормовують питань отримання та використання міжнародної військової допомоги [23, с. 415].

Важливим елементом, особливо в умовах повномасштабної агресії, є регулювання постачання від міжнародних партнерів.

Договори про міжнародну допомогу є основним компонентом правового механізму, направлено на забезпечення обороноздатності та стимулювання соціально-економічного розвитку. В цьому контексті доцільно зазначити про Угоду між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки з приводу реалізації програм та проєктів міжнародної допомоги у військовій сфері [21].

Мета полягає у сприянні розбудові Збройних Сил України, розширенню їхньої участі у міжнародному військовому співробітництві, підтримка подальшого розвитку зв'язків між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки, обміну досвідом, розвитку військової освіти та підготовки кадрів. Даний договір

включає основні форми військової допомоги США: постачання обладнання, надання послуг, підготовку особового складу Збройних Сил України.

У правових актах [17] зазначається про те, що міжнародна технічна допомога може залучатись у формі: будь-якого майна, необхідного для гарантування виконання завдань проєктів (програм), що ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній або іноземній валюті та інших ресурсів, що законодавством не заборонені.

У науковій літературі [20, с. 267] міжнародну технічну допомогу у сфері оборони визначено військове майно, роботи та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються партнерами з розвитку на безповоротній та безоплатній основі з метою підтримки обороноздатності України. Одночасно формами міжнародної технічної допомоги постають: матеріально-технічні засоби оборонного характеру, фінансові ресурси, нематеріальні ресурси, роботи, послуги, що призначені для потреб оборонної функції країни. В межах міжнародної технічної допомоги у сфері оборони на період правового режиму воєнного стану доцільно виокремлювати міжнародну військову допомогу.

Отримання міжнародної військової допомоги є процесом, за якого держава або міжнародна організація надає іншій державі (організації) ресурси, зокрема боєприпаси, техніку, озброєння, логістичну підтримку тощо, необхідні для підвищення обороноздатності, забезпечення безпеки, стабільності держави [2, с. 302].

Таким чином, на період дії воєнного стану міжнародна військова допомога виокремлюється для забезпечення швидкості, прозорості та ефективності постачання зброї, критично важливого військового обладнання, що не може чекати через бюрократичні процедури, що встановлені за умов звичайної міжнародної технічної допомоги.

Постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2024 року № 168 затверджено Порядок організації взаємодії центральних органів виконавчої влади, інших державних органів щодо залучення, отримання, передачі, обліку, моніторингу та контролю за використанням міжнародної військової допомоги для задоволення потреб сил безпеки і сил оборони у період воєнного стану [9]. Міжнародну військову допомогу розподіляє Генеральний штаб Збройних Сил України зважаючи на найбільш ефективне та раціональне його використання.

Варто акцентувати, що саме вищезазначеною постановою введено нову дефініцію «міжнародна військова допомога», що стосується всієї допомоги, яка надається для підтримки сил оборони на безоплатній основі на час дії воєнного стану.

Ключова мета такого виду допомоги полягає у створенні «єдиного вікна» спілкування із партнерами. Тобто вибудовувати всередині держави такий механізм, щоб на всіх рівнях влади усвідомлювали нагальну потребу національного війська (єдина узгоджена позиція щодо надання військової техніки, озброєння, інших матеріальних засобів).

Окрім того, у цьому нормативно-паровому документі закладено механізм звітності щодо отриманої техніки, який слугуватиме допоміжником у контролі руху матеріальних засобів від їх одержання та до використання.

Отримання, розподіл та облік міжнародної військової допомоги є цілісним процесом, що має ряд визначальних особливостей: міжнародна військова допомога отримується на території логістичних пунктів; розподіл даної допомоги між військовими формуваннями здійснюється під чітким контролем Генерального штабу Збройних Сил України зважаючи на найбільш раціональне, ефективне його використання; міжнародна військова допомога після отримання її українською стороною набуває статусу військового майна, майна Збройних Сил України; облік зазначеної

допомоги відбувається згідно положень законодавства, який визначає порядок обліку військового майна; для забезпечення контролю над міжнародною військовою допомогою застосуються сучасні цифрові системи обліку, які надають змогу відслідковувати кожну одиницю техніки/зброї від моменту її доставки до конкретного військового підрозділу (частини) [2, с. 303].

Таким чином, міжнародна військова допомога виходить за рамки простого доповнення, стаючи каталізатором реформи нормативно-правової бази у сфері матеріального забезпечення, що вимагає впровадження гнучких та прозорих процедур.

Проте, як свідчить сучасний стан військового протистояння, у законодавстві, що регулює міжнародну військову допомогу, існує низка прогалин: чинні законодавчі положення є дублюючими, неузгодженими та застарілими; відсутність належної правової регламентації функцій, структури, порядку використання та управління Силами оборони. Водночас, слід наголосити на невідповідності чинних законодавчих норм сучасним вимогам у низці ключових сфер оборони, зокрема тих, що стосуються: визначення завдань та порядку планування у сфері оборони; встановлення основ планування, формування та здійснення державного оборонного замовлення; запобігання та протидія корупції у сфері оборони [23, с. 416].

Для ефективного реагування на ситуацію, що склалася, командирам усіх рівнів потрібна достовірна інформація щодо матеріально-технічного забезпечення у реальному часі. Це є ключем до ефективного планування діяльності та своєчасного розгортання та підтримки системи.

Також для безперебійного забезпечення бойових дій потрібно чітко спланувати матеріально-технічне забезпечення, своєчасно визначити потреби, завчасно створити потрібні матеріальні запаси, розгорнути відповідні сили та засоби й постійно підтримувати їх у бойовій готовності.

Керівництво Збройних Сил України також намагається створити умови для своєчасного та ефективного використання засобів забезпечення бойових дій військ за так званою концепцією спрямованої логістики. З огляду на це, логістична система тепер функціонує відповідно до стандартів НАТО. У 2022 році в межах реформування системи військових закупівель, Україна розпочала перехід на автоматизовану систему управління «Logfas» (Logistic Functional Area Services) для забезпечення обліку та матеріально-технічного забезпечення за правилами, які діють у рамках НАТО. ACS сприяє скороченню планування часу, збільшує швидкість обміну планами (звітами) матеріально-технічного забезпечення не лише між структурними підрозділами Збройних Сил України, проте й зі структурами НАТО [22].

Зазначимо, що пріоритетним напрямом діяльності Міністерства оборони України у сфері матеріального забезпечення військ відносно міжнародного співробітництва є імплементація заходів взаємодії з провідними воєнно-політичними та європейськими структурами безпеки. Стратегічними суб'єктами партнерства визначено країни-члени НАТО та Європейського Союзу.

Співробітництво згаданих сторін інтенсифікується у військовій сфері з метою трансформації ЗСУ та досягнення оперативної сумісності згідно з стандартами НАТО. Особливий акцент зроблено на посиленні інституційної спроможності та модернізації системи матеріально-технічного забезпечення військ, що є необхідною умовою для інтеграції в європейський безпековий простір.

Таким чином, для ефективної протидії сучасним безпековим загрозам і підтримання високої боєздатності військ, нормативно-правовий механізм державного управління у сфері матеріального забезпечення військ потребує постійної, швидкої та системної адаптації. Це необхідно для перетворення його з бюрократичного інструменту на дієвий, гнучкий та ресурсного

орієнтований механізм, здатний забезпечувати військово стабільним, якісним і своєчасним забезпеченням.

Висновки. Дослідження нормативно-правового механізму державного управління у сфері матеріального забезпечення військ у контексті сучасних безпекових викликів дозволяє стверджувати, що ефективність функціонування Збройних Сил України та інших військових формувань прямо залежить від оперативності, прозорості та адаптивності цього механізму.

В умовах повномасштабного військової агресії та гібридних загроз чинна нормативно-правова база, що регулює матеріальне забезпечення, виявила як свої сильні сторони, так і значні прогалини. Державне управління у цій сфері повинно бути сконцентовано на децентралізації окремих ланок постачання (збереження гнучкості на тактичному рівні) та посиленні контролю (запобігання корупційним проявам, аудит) на стратегічному рівні.

Нормативно-правовий механізм у сфері матеріального забезпечення військ має трансформуватися з переважно регламентуючого на адаптивно-управлінський, що спроможний забезпечити стале, безперервне та якісне постачання в умовах війни, гарантуючи боєздатність Збройних сил та національну безпеку держави. Цей перехід вимагає інституційної стійкості та зміни парадигми управління – від реактивного задоволення потреб до проактивного стратегічного планування, інтегровану у загальну оборонну доктрину. Особливе місце відводиться міжнародній співпраці: законодавство повинно не тільки спрощувати, але й гарантувати ефективне використання допомоги від держав-партнерів. Реформований механізм повинен стати надійним базисом для інтеграції національної оборонної системи в колективну безпекову архітектуру євроатлантичного простору.

Подальші наукові дослідження можуть бути сфокусовані на деталізації, порівняльному аналізі та прогнозуванні ефективності нормативно-правового механізму матеріального забезпечення військ.

Література

1. Актуальні аспекти управління оборонними ресурсами сектору безпеки та оборони України: монографія / за ред. І. М. Ткач. Київ : НУОУ, 2023. 286 с.
2. Горобець Н. С. Особливості отримання, розподілу та обліку міжнародної військової допомоги для сил безпеки і сил оборони України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Вип. 85. Ч. 2. 2024. С. 299-304. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.44>
3. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : Постанова Кабінет Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-п#Text> (дата звернення: 11.11.2025).
4. Доктрина «Забезпечення матеріально-технічними засобами, роботами та послугами». Київ: «ЦУЛ», 2024. 52 с.
5. Доктрина «Об'єднана логістика» : Генеральний штаб Збройних Сил України № 2861/НВГШ від 24.09.2020. URL: https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2024/08/2_СП-4-003003.01-ДОК-ОБ-ЛОГ.pdf (дата звернення: 11.11.2025).
6. Доктрина застосування сил логістики : Генеральний штаб Збройних Сил України № 387/НВГШ від 04.02.2021. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/Доктрина.pdf> (дата звернення: 11.11.2025).

7. Про затвердження Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України : Наказ Міністерства оборони України від 17 серпня 2017 року № 440 № 1192/31060. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-17#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

8. Про затвердження Інструкції з планування оборонних закупівель товарів, робіт і послуг на постачання (розроблення, модернізацію, ремонт) озброєння, військової та спеціальної техніки, ракет і боєприпасів, іншого військово-технічного майна і послуг в інтересах Збройних Сил України в умовах правового режиму воєнного стану: наказ Міністерства оборони України від 11 квітня 2024 року № 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0226322-24#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

9. Про затвердження Порядку організації взаємодії центральних органів виконавчої влади, інших державних органів щодо залучення, отримання, передачі, обліку, моніторингу та контролю за використанням міжнародної військової допомоги для задоволення потреб сил безпеки і сил оборони у період воєнного стану : Постанова Кабінет Міністрів України від 13 лютого 2024 року № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2024-п#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

10. Про затвердження Порядку проведення робіт з державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення : постанова Кабінет Міністрів України від 15 квітня 2025 року № 452. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

11. Про Збройні Сили України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

12. Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, завдану державі : Закон України від 3 жовтня 2019 року № 160-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-20#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

13. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

14. Про оборонні закупівлі : Закон України від 17 липня 2020 року № 808-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

15. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

16. Про правовий режим майна у Збройних Силах України : Закон України від 21 вересня 1999 року № 1075-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

17. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : постанова Кабінет Міністрів України від 15 лютого 2002 року № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

18. Про схвалення Концепції створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 листопада 2022 р. № 976-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

19. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 вересня 2006 року № 185-V. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

20. Свірко С., Довгало В., Кучменко В., Тростенюк Т., Сидоренко О. Організація залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги у сфері оборони. *Збірник наукових праць*. 2024. Вип. 1 (32). С. 253-275. DOI: 10.24144/2078-1431.2024.1(32).253–275

21. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо реалізації програм та проектів міжнародної допомоги у військовій сфері : Закон України від 2 листопада 2000 року № 2079-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_047#Text (дата звернення: 11.11.2025).

22. Україна переходить на систему матеріально-технічного забезпечення армії за стандартами НАТО. 18 серпня 2023 року. Foreign Ukraine. URL: <https://foreignukraines.com/2023/08/18/ukraine-is-switching-to-a-system-of-material-and-technical-support-of-the-army-according-to-nato-standards> (дата звернення: 11.11.2025).

23. Чухрай І. Ю. Формування і впровадження правового механізму забезпечення сил оборони України в межах міжнародної допомоги. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 9. 2024. С. 414-417. URL: http://lsej.org.ua/9_2024/101.pdf; DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/99>

24. Korolchuk O. et al. State Regulation of Ensuring the Quality Medical Care During Martial Law in Ukraine: Lessons for the International Community. *Issues L. & Med.* 2024. 39. 3 p.

25. Kotsur V. et al. Security issues on the european continent in conditions of russia's aggression against Ukraine. *Revista De Gestão Social E Ambiental*. 2023. 17.6. P. 1-12.

References

1. Tkach, I. M. (Eds.). (2023). Aktualni aspekty upravlinnia oboronnykh resursamy sektoru bezpeky ta oborony Ukrainy [Current aspects of defense resource management in the security and defense sector of Ukraine]. NUOU. [in Ukrainian].
2. Horobets, N. S. (2024). Osoblyvosti otrymannia, rozpodilu ta obliku mizhnarodnoi viiskovoi dopomohy dlia syl bezpeky i syl oborony Ukrainy [Peculiarities of receiving, distributing and accounting for international military assistance for the security and defense forces of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo*, 85, 2, 299-304. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.44> [in Ukrainian].
3. Deiaki pytannia zdiisnennia oboronnykh zakupivel na period dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu : postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 11 lystopada 2022 r. № 1275. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-p#Text> [in Ukrainian].
4. Doktryna «Zabezpechennia materialno-tekhnichnykh zasobamy, robotamy ta posluhamy». Kyiv: «TsUL», 2024. [in Ukrainian].
5. Doktryna «Obiednana lohistyka» : Heneralnyi shtab Zbroinykh Syl Ukrainy № 2861/NVHSh vid 24.09.2020. Retrieved from: https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2024/08/2_SP-4-003003.01-DOK-OB-LOH.pdf [in Ukrainian].
6. Doktryna zastosuvannia syl lohistyky : Heneralnyi shtab Zbroinykh Syl Ukrainy № 387/NVHSh vid 04.02.2021. Retrieved from: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/Doktryna.pdf> [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Instruksii z obliku viiskovoho maina u Zbroinykh Sylakh Ukrainy : nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 17 serpnia 2017 roku № 440 № 1192/31060. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-17#Text> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Instruktsii z planuvannia oboronnykh zakupivel tovariv, robit i posluh na postachannia (rozroblennia, modernizatsiiu, remont) ozbroiennia, viiskovoi ta spetsialnoi tekhniky, raket i boieprypasiv, inshoho viiskovo-tekhnichnoho maina i posluh v interesakh Zbroinykh Syl Ukrainy v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu: nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 11 kvitnia 2024 roku № 226. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0226322-24#Text> [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii vzaiemodii tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady, inshykh derzhavnykh orhaniv shchodo zaluchennia, otrymannia, predachi, obliku, monitorynhu ta kontroliu za vykorystanniam mizhnarodnoi viiskovoi dopomohy dlia zadovolennia potreb syl bezpeky i syl oborony u period voiennoho stanu : postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 13 liutoho 2024 roku № 168. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2024-p#Text> [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia robit z derzhavnoho harantuvannia yakosti tovariv, robit i posluh oboronnoho pryznachennia : postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 15 kvitnia 2025 roku № 452. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452-2025-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

11. Pro Zbroini Syly Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 6 hrudnia 1991 roku № 1934-XII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> [in Ukrainian].

12. Pro materialnu vidpovidalnist viiskovosluzhbovtziv ta pryivnianskykh do nykh osib za shkodou, zavdanu derzhavi : Zakon Ukrainy vid 3 zhovtnia 2019 roku № 160-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-20#Text> [in Ukrainian].

13. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].

14. Pro oboronni zakupivli : Zakon Ukrainy vid 17 lypnia 2020 roku № 808-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text> [in Ukrainian].

15. Pro oboronu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 6 hrudnia 1991 roku № 1932-XII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> [in Ukrainian].

16. Pro pravovyi rezhym maina u Zbroinykh Sylakh Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 21 veresnia 1999 roku № 1075-XIV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text> [in Ukrainian].

17. Pro stvorennia yedynoi systemy zaluchennia, vykorystannia ta monitorynhu mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy : postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 15 liutoho 2002 roku № 153. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-p#Text> [in Ukrainian].

18. Pro skhvalennia Kontseptsii stvorennia systemy derzhavnoho harantuvannia yakosti tovariv, robit i posluh oboronnoho pryznachennia : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 lystopada 2022 r. № 976-r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2022-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

19. Pro upravlinnia ob'ektamy derzhavnoi vlasnosti : Zakon Ukrainy vid 21 veresnia 2006 roku № 185-V. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text> [in Ukrainian].

20. Svirko, S., Dovhaliuk, V., Kuchmenko, V., Trosteniuk, T., & Sydorenko, O. (2024). Orhanizatsiia zaluchennia, vykorystannia ta monitorynhu mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy u sferi oborony [Organization of attraction, use and monitoring of international technical assistance in the field of defense]. *Zbirnyk naukovykh prats*, 1 (32), 253-275. DOI: 10.24144/2078-1431.2024.1(32).253–275 [in Ukrainian].

21. Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Spoluchenykh Shtativ Ameryky shchodo realizatsii prohram ta proektiv mizhnarodnoi dopomohy u

viiskovii sferi : Zakon Ukrainy vid 2 lystopada 2000 roku № 2079-III. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_047#Text [in Ukrainian].

22. Ukraina perekhodyt na systemu materialno-tekhnichnoho zabezpechennia armii za standartamy NATO. (2023, August 18). Foreign Ukraine. Retrieved from: <https://foreignukraines.com/2023/08/18/ukraine-is-switching-to-a-system-of-material-and-technical-support-of-the-army-according-to-nato-standards> [in Ukrainian].

23. Chukhrai, I. Yu. (2024). Formuvannia i vprovadzhennia pravovoho mekhanizmu zabezpechennia syl oborony Ukrainy v mezhakh mizhnarodnoi dopomohy [Formation and implementation of a legal mechanism for ensuring the defense forces of Ukraine within the framework of international assistance]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*, 9, 414-417. Retrieved from: http://lsej.org.ua/9_2024/101.pdf DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/99> [in Ukrainian].

24. Korolchuk, O., Orlova, I. S., Pavlova, O., Tymoshenko, O., & Gaievska, L. (2025). Conceptual aspects of public administration of the quality of life in the context of war. *Health Leadership and Quality of Life*, (4), 1.

25. Kotsur, V., Kuprii, T., Semenets-Orlova, I., Skliar, N., Drakokhrust, T., & Berezovska-Chmil, O. (2023). Security issues on the european continent in conditions of russia's aggression against Ukraine. *Revista De Gestão Social E Ambiental*, 17(6), 1-12.